VEDLEGG

Friluftsliv for funksjonshemmede.
Oversikt over gjennomførte tiltak, eksisterende materiell m.m.

Vedlegget gir en oversikt over ulike former for aktivitetstiltak, informasjon, tilrettelegging, rapporter m.m. som allerede finnes og som har betydning for funksjonshemmedes muligheter til å utøve friluftsliv. Oversikten representerer den informasjon som var mulig å få tak i med den begrensede tid og de ressurser som var til rådighet i arbeidsgruppen og hos de øvrige informantene. Oversikten er derfor svært ufullstendig og varierer betydelig i detaljeringsnivå, særlig med hensyn til informasjon om mindre fysiske tilretteleggingstiltak. Den er laget for å gi et grovt inntrykk av hva som er gjort og hva som finnes. Oversikten er utarbeidet som grunnlagsmateriale for arbeidsgruppens vurdering av hvilke utfordringer en har og hvilke tiltak det er behov for.

Oversikten er utarbeidet på bakgrunn av informasjon innhentet av arbeidsgruppens medlemmer for tiltak i egne organisasjoner og på informasjon innhentet fra Sosial- og helsedirektoratet/Deltasenteret, Statskog, fjellstyrene og fylkesmennene. Arbeidsgruppen har også mottatt informasjon fra noen enkeltpersoner.

INNHOLD **SIDE**

1. Brosjyrer, kart, håndbøker og annet materiell 2
1.1 Generelle veiledere o.l. 2
1.2 Opplysninger om områder og aktiviteter 3

2. Fysisk tilrettelegging 4
2.1 Større kurs/konferanse og aktivitetsanlegg 4
2.2 Mindre anlegg, geografisk oversikt 5
2.3 Tilrettelegging i sikrede friluftslivsområder 17
2.4 Tilrettelegging i nasjonalparker/andre verneområder 17
2.5. Generell informasjon om og erfaringer med tilrettelegging 17
2.5.1 Informasjon 17
2.5.2 Erfaringer 17

3. Aktiviteter 19
3.1 Generell omtale av aktiviteter i regi av de ulike friluftslivsorganisasjonene 19
3.2 Aktiviteter i regi av funksjonshemmedes organisasjoner 19
3.3 Oversikt over ulike aktiviteter i fylker og kommuner 19

4. Kurs og utdanning 22
4.1 Kompetansegivende studier 22
4.2 Kurs o.l. 22
4.2.1 Landsdekkende kurs 22
4.2.2 Kurs i fylkene 22

5. Tilskuddsordninger 23

6. Rapporter, planer o.l. 24

7. Annet 25

1. Brosjyrer, kart, håndbøker og annet materiell

1.1. Generelle veiledere o.l.

I oversikten nedenfor er tatt med materiell som omhandler uteområder og friluftslivsområder. I tillegg finnes en del generelle veiledere, informasjonhefter m.m. om universell utforming.

Tilgjengelighetsmal utarbeidet av Deltasenteret
Tilgjengelighetsmalen er et verktøy for å kartlegge tilgjengelighet i uteområder, bygninger og offentlig transport for personer som har problemer i forhold til syns-, hørsels-, bevegelses- eller miljøhemninger.

Veileder for planlegging og tilrettelegging. Utarbeidet av Norges Handikapforbund.
Tilgjengelige uteområder. Kommunal planlegging for fysisk utforming.
Veileder med hovedfokus på tilrettelegging i uteområder og overordnet planlegging. Veilederen er et resultat av Norges Handikapforbunds prosjekt "Tilgjengelighet for funksjonshemmede i uteområder". Målet med prosjektet var å beskrive befolkningens ulike behov knyttet til utforming av uteområder, vise hvordan disse behovene best kan ivaretas i dagens planprosesser, og presentere forslag til fysisk løsninger. Veilederen omhandler aktuelle planer og har forslag til planbestemmelser. Den har også informasjon om detaljutforming av uteområder og herunder friluftsområder. Stoffet er rettet inn mot arbeid i en kommune, siden kommunene har et hovedansvar for arealforvaltning og for planlegging, utforming og vedlikehold av uteområder. Veilederen er utarbeidet for politikere, kommunale saksbehandlere og medlemmer i interesseorganisasjoner som ønsker å arbeide for bedre tilgjengelighet i sin kommune.
Utgitt år: 1998

Veiledningshefte om tilrettelegging i friluftsområder. Utgitt av Nordland fylkeskommune.

"Tilrettelegging for funksjonshemmede i friluftsområder. Ideer og veiledning." Diverse praktiske detaljer knyttet til fysisk tilrettelegging for rullestolbrukere. Turveier, bord, benker, brygger m.m. Trykt i 500 eksemplarer. Veilederen er utarbeidet av Nordland fylkeskommune, v/Fylkesrådet for funksjonshemmede for kommuner, reiselivsnæringen og andre interesserte
Det har vært stor etterspørsel etter veilederen, dels fra hele landet og spesielt i etterkant av omtale i informasjonsblad fra Statens råd for funksjonshemmede. Statens vegvesen har brukt den i forbindelse med tilrettelegging langs kystriksveien og har gitt positiv tilbakemelding. Opplaget er utgått og en vurderer nytt opplag i 2003.
Utgitt år: 1995

Idè- og veiledningshefte for barnehager, utarbeidet av Deltasenteret:
"Lekeplassen for alle. Om hvordan tilrettelegge barnehagens uteområde også for barn med funksjonshemning"
Utarbeidet 1999. Opplaget er utgått.

Praktisk eksempel på tilrettelegging i barnehage. Utgitt av Deltasenteret.
Utelekeplass. Eksempel fra Eskeland barnehage
Basert på prinsippene om universell utforming oppgraderte Ekseland barnehage sitt uteområde. Gjennom tekst, illustrasjoner, fotografier og et TV-innslag får vi ta del i prosessen fra plan til nytt lekeområde.

Informasjonshefte om hjelpemidler for sykling. Utarbeidet av Syklistenes landsforening.

Heftet har bl.a informasjon om sykkeltilhenger og påhengssykkel for barn. Den siste egnet for eksempel for blinde, svaksynte og barn med dårlig balanse. Beregnet for brukere opp til 15 år. Brosjyren ble utarbeidet for fysisk funksjonshemmede som ved bruk av hjelpemidler kan bruke sykkel. Heftet var populært, og mesteparten av opplaget forsvant første året. Har ikke undersøkt om salget av hjelpemidler tok seg opp.
Utgitt år: 1993, 5000 eks. Utgått nå, ingen planer om nytt opplag.

Informasjonsmateriell om presisjonsorientering. Utarbeidet av: Norges orienteringsforbund

Blant annet brosjyre og arrangørveileder. Generelt opplæringshefte utgitt i samarbeid med Beitostølen Helsesportlag, omfatter vanlig o-opplæring med tilpasning for funksjonshemmede. Utarbeidet for deltakere og arrangører i presisjonsorientering

1.2 Opplysninger om områder og aktiviteter

Håndbok med oversikt over områder og anlegg i hele landet.
TilgjengelighetsGUIDEN. Reisehåndbok med oversikt over hotell, camping, vegkroer, severdigheter, rasteplasser og friluftsområder m.m. Kart og symboler forteller hvor områdene/anleggene er og i hvilken grad de er egnet for rullestolbrukere. Guiden er utarbeidet av Norges Handikapforbund for bevegelseshemmede
Utgitt år: 1995

Hefte om fiskeplasser i Akershus.

Oversikt over adkomstmuligheter, tilgjengelighet og andre opplysninger om fiskeplasser for kommunene i fylket. Utarbeidet av Akershus Jeger- og Fiskeforening.

Brosjyre om friluftsområder i Telemark.
Brosjyre om friluftsliv for bevegelseshemmede. Oversikt, med kart og bilder over offentlige friluftsområder, fiskeplasser og turveger som er spesielt opparbeidet og tilrettelagt for bevegelseshemmede. Utarbeidet av Fylkesmannen i Telemark
Utgitt år: 1999

Brosjyre om friluftsområder i Vestfold.

Oversikt med kart og beskrivelse for friluftsområder i Vestfold med informasjon om tilgjengelighet for orienterings- og bevegelseshemmede. Utarbeidet av Vestfold fylkeskommune.
Utgitt år: 1993

Brosjyre om friluftsområder i Sandefjord.

Oversikt, med bilder og beskrivelse over friluftsområder i Sandefjord kommune med opplysninger om i hvilken grad områdene er tilgjengelig for funksjonshemmede. Utarbeidet av Sandefjord kommune.
Utgitt år: 2000

Guide til friluftsområder og verneområder i Vest-Agder.

Informasjon om hvilke friluftsområder og verneområder som er sikret i regionen, om tilgangen til disse og om hvilke forbedringer som er nødvendig. Utarbeidet av Midt Agder friluftsråd, Vest-Agder fylkeskommune og Fylkesmannens miljøvernavdeling.
Utgitt år: planlegges ferdig i 2003.

Brosjyre om friluftsområder i Rogaland og Sunnhordland.

”Kom deg ut” Brosjyre over friluftsområder i Rogaland og Sunnhordland med informasjon om tilgjengelighet for funksjonshemmede. Brosjyren er utarbeidet av friluftsrådene i Rogaland og Sunnhordland med støtte fra fylkeskommunene og fylkemennene i fylkene

Brosjyre om friluftsområder i Sør-Trøndelag.

”Friluftsliv for alle – friluftsområder i Sør-Trøndelag tilrettelagt for funksjonshemmede”. Brosjyre utarbeidet av Sør-Trøndelag fylkeskommune i samarbeid med kommunene i Trondheimsregionens Friluftsråd. Utarbeidet for funksjonshemmede, småbarnsfamilier, eldre og andre som av ulike årsaker ønsker friluftsopplevelser i tilrettelagte omgivelser. Brosjyren er blitt godt mottatt og har gitt økt fokus på områder tilrettelagt for funksjonshemmede. Burde ha vært oppdatert.
Utgitt år: 1997

Turplanleggingskart for Trondheimsregionen.

Friluftsliv i Trondheimsregionen – områder tilrettelagt for funksjonshemmede er avmerket
Utarbeidet av Trondheimsregionens Friluftsråd, men også andre friluftsråd har slike kart.
Utarbeidet for rullestolbrukere

Kart over områder som egner seg for presisjonsorientering og oversikt over arrangement.

Det er i alt mange kart utarbeidet av medlemsklubber i Norges orienteringsforbund over områder der det er mulig å ta seg fram med rullestol, men det er ingen landsdekkende oversikt over slike kart. Oversikt over konkurranser i presisjonsorientering utarbeides imidlertid årlig for aktuelle deltakere i presisjonsorientering. Det konkurreres ikke på tid.
Utgitt år: løpende

2. Fysisk tilrettelegging

2.1 Større kurs/konferanse og aktivitetsanlegg

Haraldvangen kurssenter i Hurdal kommune i Akershus.

Kurs- og opplevelsessenter for blinde og svaksynte

Beitostølen helsesportsenter, i Oppland.
Beitostølen helsesportsenter er en frittstående helseinstitusjon som har rehabilitering av barn, unge og voksne med fysiske funksjonshemminger som arbeidsområde og fagfelt. Gjennom bruk av tilpasset og tilrettelagt fysisk aktivitet, fulgt opp med veiledning og støtte rettet mot den enkelte, prøver en å hjelpe ca 700 brukere hvert år til å komme ut av fysisk, sosial og kulturell inaktivitet. Friluftsliv og herunder skiløping, fotturer, ride- og botaniseringsturer m.m. var opprinnelsen til et helsesportsenter der friluftsliv er en viktig del av de tilbud som gis. Tilbudene innenfor friluftsliv inkluderer alt fra emnekurs med hovedvekt på friluftsliv til opplegg hvor friluftsliv går inn mer som en supplerende men likevel viktig del.

Merket Ferie og kurssenter, Nord-Aurdal kommune i Oppland
Merket Ferie og kurssenter eies og drives av Norges Røde Kors. Ligger ved elva Tisleia i Valdres. Tilbyr preparerte skiløyper, alpinbakke med skitrekk tilpasset pulk, kanefart, fiske, natursti m.m. Det arrangeres egne prosjektuker for psykisk funksjonshemmede.

Noggarn aktivitetssenter, Åsnes kommune i Hedmark
Aktivitetssenter med overnattingstilbud og aktiviteter tilrettelagt for funksjonshemmede. Tilbyr bl.a. turer med hest og vogn, ridning, hundekjøring, båtaktiviteter, padling, fiske og skiaktiviteter.

Barnas Turlags eget hus, Gaudland i Sokndal kommune, i Rogaland.

Huset vil bli tilrettelagt for rullestolbrukere, både når det gjelder overnatting og aktiviteter. Huset tilrettelegges av Stavanger turistforening for barn og rullestolbrukere.

Haukvatnet idretts- og friluftsanlegg, Trondheim kommune i Sør-Trøndelag.
Rullestoløype, 2,3 km med fiskeplasser, badebrygge, toalett, rasteplasser og serveringssted
Området er tilrettelagt av Trondheim kommune m.fl. Området brukes mye og har noen konflikter med andre brukergrupper for eksempel fotgjengere i skiløypa og rulleskiløpere.

Valnesfjord helsesportsenter, Fauske kommune i Nordland.
Valnesfjord Helsesportsenter er en spesialinstitusjon innen fysikalsk medisin og rehabilitering med tilpasset fysisk aktivitet som hovedvirkemiddel. Senteret gir tilbud til barn fra 7 år, ungdom og voksne. Senteret legger spesiell vekt på å nå barn med behov for habilitering/rehabilitering. Senteret har et variert aktivitetstilbud.

2.2 Mindre anlegg, geografisk oversikt

Ljørdalen rasteplasser, Trysil kommune i Hedmark.

To rasteplasser med HWC. Tilrettelagt av Statskog.

Sørsjøen og N.Holtjønna aktivitetsområder, Engerdal kommune i Hedmark.

Aktivitetsområder for funksjonshemmede v/Fjellheim leirskule. Fiskebrygge, gapahuk m.v.

Hyttelva sti/fiske i Drevsjø, Engerdal kommune i Hedmark
Sti m/fiskemulighet. Tilrettelagt av Statskog, fjellstyret m.fl.

Gammelsetervangen campingvognparkering, Folldal kommune i Hedmark.

Campingvognparkering m/HWC. Tilrettelagt av Statskog og fjellstyret.

Fiskeplass ved Jarenvann. Gran kommune i Oppland.

Fiskeplass. Tilrettelagt av Gran kommune.

Vassbråa fiskeplass. Gran kommune i Oppland.

Fiskeplass. Tilrettelagt av Gran vdg. skole, Gran JFF.

Beitingstjern fiskeplass. Gran kommune i Oppland.

Fiskeplass. Tilrettelagt av Brandbu JFF.

Lygna fiskeplass. Gran kommune i Oppland.

Fiskeplass. Tilrettelagt av Tingelstad JFF.

Haugvørpe båtbrygge, Vestre Slidre kommune i Oppland.

Båtbrygge, HWC. Tilrettelagt av Statskog og fjellstyret.

Rennsenn badeplass, Vestre Slidre kommune i Oppland.

Badeplass, m/HWC. Tilrettelagt av Statskog og fjellstyret.

Vangsmjøsa fiskeplass. Vang kommune i Oppland.
Fiskeplass. Tilrettelagt av Vangsmjøsa grunneierlag.

Folongtjern fiskedam m.m., Nordre Land kommune i Oppland.
Fiskedam, brygger, sti og rasteplass med HWC. Jakt og fiskebu. Tilrettelagt av Statskog og fjellstyret. Ligger i Torpa statsallmenning.

Skrankefossfløyta fiskeplass. Søndre Land kommune i Oppland.
Fiskeplass. Tilrettelagt av S.Land JFF

Valdrestjern fiskedam m.m. i Gausdal kommune i Oppland.
Fiskedam, brygger, sti og rasteplass med HWC. Tilrettelagt av Statskog og fjellstyret.

Rasteplasser (4-5 stk.) i Gausdal kommune i Oppland.
Rasteplasser m/HWC. Tilrettelagt av Statskog, fjellstyret og allmenningsstyret.

Verskeitoppen, hytte og rullestolsti, Gausdal kommune i Oppland.
Hytte og rullestolsti. Tilrettelagt av Gausdal Røde kors.

Reinsvatnet fiskebrygge, Lillehammer kommune i Oppland.
Fiskebrygge v/elv og rasteplass ved Reinsvatnet i Fåberg allmenning. Tilrettelagt av Statskog og fjellstyret.

Åltjern fiskeplass, Lillehammer kommune i Oppland
Fiskeplass. Tilrettelagt av Fåberg Vestside JFF.

Mesnasaga fiskeplass, Lillehammer kommune i Oppland
Fiskeplass. Tilrettelagt av Fåberg Østside JFF.

Raste- og fiskeplass ved Våsjøen, Øyer kommune i Oppland.
Raste- og fiskeplass hvor det er fordel med ledsager. Tilrettelagt av Statskog og fjellstyret.

Fiskebrygge og rasteplass i Nord-Fron kommune i Oppland
Fiskebrygge og rasteplass i Fron statsallmenning. Tilrettelagt av Statskog og fjellstyret.

Slangen fiskeplass, Nord-Fron kommune i Oppland
Fiskeplass. Tilrettelagt av Espedalen Bygdeallmenning.

Fiskeplass ved Lågen. Sel kommune i Oppland.
Fiskeplass. Tilrettelagt av Lågen fiskeelv sone 5.

Grov fiskeplass i Vågå kommune i Oppland.
Fisketjern, bord, benker. Tilrettelagt av Statskog og fjellstyret.

Heimsand fiskedam i Vågå kommune i Oppland.

Fiskedam ”put and take”. Tilrettelagt av Statskog og fjellstyret.

Vålåsjøen fiskebrygge og sti, Dovre kommune i Oppland.

Fiskebrygge m/sti. Tilrettelagt av fjellstyret, støttet av Statskog.

Sandbekkmøllen i Rakkestad kommune i Østfold
Tilrettelagt kulturminneområde, med handikaptoalett.

Alby i Moss kommune i Østfold
Området er ikke spesielt tilrettelagt for funksjonshemmede, men fungerer likevel utmerket som friluftslivsområde for funksjonshemmede. Området har turveier i kulturlandskap og strandsone, badestrand, naturhus, hage, kunstgalleri og kafé. Kåret til årets friluftslivsområde i Østfold i 2001.

Gansvika friluftsområde, Fet kommune i Akershus.

Friluftsområde med baderampe, fiskebrygge og HWC. Området byr på allsidige friluftslivsmuligheter for mange brukergrupper. Området grenser opp mot Nordre Øyeren Naturreservat. Kåret til årets friluftslivsområde i Akershus i 2001.

Kadettangen friluftsområde, Bærum kommune i Akershus.

Bade- og friluftsområde i kort avstand fra Sandvika sentrum. Badeplass med baderampe, sandvolleyballbane, kiosk og HWC. Området har forbindelse til Kalvøya og er knyttet til den nyåpnede kyststien som går videre østover i Bærum. Området var blant forslagene til kåringen av årets friluftslivsområde i 2001.

Frognerparken i Oslo.

Området er en flerbrukspark der Vigelands skulpturer står sentralt, men der turgåing, trening, bading, avkobling, kulturarrangementer m.v. trekker mange brukere. Alle deler av Frognerparken er tilgjengelig for funksjonshemmede. Nytt informasjonssenter med HWC. Frognerparken er en viktig og mye benyttet grønn lunge i byen. Området var blant forslagene til kåringen av årets friluftslivsområde i 2001.

Gilhusodden friområde, Lier kommune i Buskerud.

Fiskebrygge med hellelagt sti ut til brygga slik at den kan brukes av rullestolbrukere.

Damtjern badeplass, Lier kommune i Buskerud
Badeplass med baderampe for bevegelseshemmede.

Diverse tiltak, Nedre Eiker kommune i Buskerud
Tilrettelegging grusing av veier, lysløyper, adkomster til friluftsområder som badeplass, bål/grillplass, tur/fiskesti. Tilrettelagt i samarbeid med funksjonshemmedes forening.

Hytte ved Steindamtjern, Nedre Eiker kommune i Buskerud
Hytte som eies av funksjonshemmedes forening. Tilrettelagt/asfaltert sti langs vannet.

Øksne brygge m.m., Kongsberg kommune i Buskerud
Båtutsett/brygge, badestrand, rasteplass. Tilrettelagt av Statskog og kommunen.

Ustedalsfjorden rundt, Hol kommune i Buskerud
Turvei og skiløype rundt Ustedalsfjorden. Turveien er 11 km lang og er opparbeidet med grusdekke i 3 meters bredde, tilgjengelig for rullestolbrukere med hjelper. Bord og benker er satt ut og det er opparbeidet grillplasser. Fiskebrygge og gapahuk tilpasset funksjonshemmede. Informasjonstavler med tema fra lokal natur og kultur. Området ble kåret til årets friluftslivsområde i Buskerud i 2001.

Høvikvollen friluftsområde, Røyken kommune i Buskerud
Badeplass med rampe ned i sjøen

Bakkestranda friluftsområde, Hurum kommune i Buskerud.
Badeplass med rampe ned i sjøen.

Bakkestranda friluftsområde, Skien kommune i Telemark.
Helårs turområde ved Hjellevannet midt i Skien. Svært mye brukt som nærturområde og badeplass. Parkområde med mange kulturminner. Har rullestolstier og HWC. Var blant forslagene til kåringen av årets friluftslivsområde i Telemark.

Brønnstadbukta badeplass, Porsgrunn kommune i Telemark.
Område først og fremst bruk som badeplass for store deler av Grenlands befolkning. Baderampe og HWC. Noe vanskelig atkomst p.g.a bratt veg og stengt bom – nøkkel må hentes. Var blant forslagene til kåringen av årets friluftslivsområde i Telemark.

Fosseskjæra fiskeplass, Kragerø kommune i Telemark.
Fiskeplass ved utløpet av Farsjø. Fiskeplass med stopplist, rasteplass med leskur, bord og benker tilrettelagt for rullestolbrukere. Har ikke toalettanlegg. Var blant forslagene til kåringen av årets friluftslivsområde i Telemark.

Galtetjern friluftsområde, Siljan kommune i Telemark.
Helårs turområde i Siljanmarka for fiske, sykling, tur, bærplukking m.m. Fiskebrygge tilrettelagt for rullestolbrukere. Nøkkel til privat vei tilgjengelig. Har ikke HWC. Var blant forslagene til kåringen av årets friluftslivsområde i Telemark.

Jomfruland friluftsområder, Kragerø kommune i Telemark
Flere delområder på hele øya med rike og varierte natur- og kulturopplevelser, bl.a. Øitangen Feriesenter, Tårntjernet – rullestolstier opparbeidet i samarbeid med funksjonshemmede, Tårnbrygga og Solbakken. Landskapsvernområde, skjærgårdspark og fuglestasjon. Personløfter og HWC på Øitangen. Rutebåt til tårnbrygga hvor det er bygd egen atkomstrampe for rullestolbrukere. Kåret til årets friluftslivsområde i Telemark i 2001.

Krogshavn nærturområde, Bamble kommune i Telemark.
Viktig helårs nærturområde ved Langesund. Brukes mye av skoleklasser og barnehager. Rullestolsti og baderampe tilrettelagt for funksjonshemmede. Mangler HWC. Var blant forslagene til kåringen av årets friluftslivsområde i Telemark.

Meitjern friluftsområde, Skien kommune i Telemark.
Badeplass og fiskeområde delvis tilrettelagt for funksjonshemmede. Har mottatt midler til tilrettelegging som hittil ikke er ferdig. Området brukes mest av personer med tilknytning til Skien Jeger- og Fiskerforening som har egen hytte på arealet. Var blant forslagene til kåringen av årets friluftslivsområde i Telemark.

Nomestranda friluftsområde, Nome kommune i Telemark
Mye brukt bade- og utfartsområde ved Nomevatn. Badeplass og servicebygg tilrettelagt for funksjonshemmede. Var blant forslagene til kåringen av årets friluftslivsområde i Telemark.

Patmos/Akkerhaugen friluftsområde, Sauherad kommune i Telemark
Mye brukt bade og turområde. Badeområde, skulpturpark og turveg tilrettelagt for funksjonshemmede. Var blant forslagene til kåringen av årets friluftslivsområde i Telemark.

Ramsdalen friluftsområde, Kragerø kommune i Telemark
Lokalt friluftsområde ved Kjølebrønd. Parkeringsplass, toalettanlegg og baderampe for rullestolbrukere. Skjærgårdspark. Var blant forslagene til kåringen av årets friluftslivsområde i Telemark.

Vikodden friluftsområde, Nissedal kommune i Telemark.
Furuskogsområde attraktivt for turgåing og bær- og sopplukking. Brukes mye av skoleklasser. Sti, baderampe, fiskebrygge, grillplasser, toalettanlegg og parkeringsplass tilrettelagt for funksjonshemmede. Var blant forslagene til kåringen av årets friluftslivsområde i Telemark.

Friluftsområder i Vestfold
49 friluftsområder i Vestfold, mer eller mindre tilrettelagt for funksjonshemmede. Beskrevet i brosjyre utgitt av Vestfold fylkeskommune i 1993. Noe overlapp med områdene beskrevet nedenfor.

Askjemvannet badeplass, Andebu kommune i Vestfold
Badeplass med brygge, baderampe og HWC. Området blir brukt og handikappedes foreninger har uttrykt at de er fornøyde med tiltaket. Bryggen byttes nå ut.

Åsgårdstrand badepark, Horten kommune i Vestfold
Badeplass med baderampe. Rampen er blitt forbedret med rist ned til bunnen. Tiltaket er blitt godt mottatt.

Vikevann fiskeplass, Hof kommune i Vestfold
Fiskebrygge med rekkverk. Området har mange brukere uansett bevegelsesevne.

Dulpen badeplass, Holmestrand kommune i Vestfold
Baderampe og HWC. Gode erfaringer med tiltaket.

Kjerra Fossepark, Lardal kommune i Vestfold.
Rullestolsti, fiskeplass, aktivitetsområde, HWC. Bro over Numedalslågen. Opparbeidet i samarbeid med Skien kommune samt lokale lag og foreninger. Utviklingen av området er organisert gjennom en kommunal stiftelse. Kåret til årets friluftslivsområde i Vestfold i 2001.

Stubben fiskeplass, Lardal kommune i Vestfold
Fiskeplass på en av de beste fiskeplassene i Numedalslågen, m/HWC og gapahuk.

Lindesverkslegga fiskeplass, Lardal kommune i Vestfold
Fiskeplass m/HWC.

Friluftsområder i Larvik kommune i Vestfold
13 områder tilrettelagt med HWC; Mølen, Omrestranda, Nalumstranda, Batteritomta, Nordstranda i Stavern, Karistranda, Rekkevikbukta, Gon, Bjønnesstranda, Ula, Herfell, Roppestad, Korvikvannet.

Damvann fiskeplass, Larvik kommune i Vestfold.
3 stk. utstikkere m/stoppkant i et lite, naturskjønt vann. HWC. Mye brukt.

Fjærholmen seilersenter, Nøtterøy kommune i Vestfold
Friluftsområde med baderampe som er forlenget og forbedret. Heis til å komme ned i/opp av båt. Området har mange brukere.

Sand Friluftsområde, Re kommune i Vestfold
Flatt friluftsområde med planer for forbedring

Langevann fiskeplass, Re kommune i Vestfold
Flytebrygge for fiske. Noe brukt.

Merkedammen badeplass, Re kommune i Vestfold
Baderampe som er brattere enn 1:15

Hagasand friluftsområde
Friluftsområde med rampe ut i sjøen. Toalett ikke tilgjengelig for funksjonshemmede.

Kyststien, Sande kommune i Vestfold
Kyststien er tilgjengelig for funksjonshemmede i enkelte deler.

Akersvannet fiskeplass, Stokke kommune i Vestfold
Fiskebrygge ved Akersvannet.

Melsomvik friluftsområde, Stokke kommune i Vestfold
Store deler av natur- og kultursti tilgjengelig for funksjonshemmede.

Bokmoa friluftsområde, Stokke kommune i Vestfold
Stinett ved Stokke sentrum tilgjengelig for funksjonshemmede, for en stor del med lys.

Knemstranda friluftsområde, Svelvik kommune i Vestfold.
Bedre opparbeidet sti fra Knem langs Grunnane Naturreservat.

Batteriøya friluftsområde, Svelvik kommune i Vestfold
Tusenårssted med parkmessig tilrettelegging. Er lite brukt av bevegelseshemmede.

Badeplass, Tønsberg kommune i Vestfold
Område med baderampe og HWC.

Heilandsvann raste- og fiskeplass, Gjerstad kommune i Aust-Agder
Raste- og fiskeplass m/HWC. Etablert av kommunen og Statskog.

Hasseltangen friluftslivsområde i Grimstad kommune i Aust-Agder
Tilrettelagt med asfalterte stier. Adkomst til strandområde og til utsiktsplass på fjellplatå. Området brukes mye.

Marivold friluftslivsområde i Grimstad kommune i Aust-Agder
Tilrettelagt med asfalterte stier. Brygge og grillplass. Fiskemuligheter. Brukes mye.

Groos friluftslivsområde i Grimstad kommune i Aust-Agder
Asfaltert sti fra P-plass til brygge

Svennevik friluftslivsområde i Grimstad kommune i Aust-Agder
Badeplass/fiskeplass v/E18. Kan brukes av rullestoler. Har utviklingspotensiale.

Sagjordet friluftslivsområde i Risør kommune i Aust-Agder
Sentralt plasser i Risør. Gangveger, adkomst til fiskebrygge og HC-toalett/dusj. Grillplass tilrettelagt med platting og bord som tilrettelegges for rullestolbrukere med uttrekkbare bordplater. Badeplass, men også turstinett tilrettelagt for rullestolbrukere. Kårets til årets friluftslivsområde i Aust-Agder i 2001.

Finnøya i Risør kommune i Aust-Agder
Gammel gård som brukes som serveringssted.

Risøya i Risør kommune i Aust-Agder
Høy tilretteleggingsgrad for funksjonshemmede, men på et begrenset område.

Stølsviga friluftslivsområde i Arendal kommune i Aust-Agder
Asfaltert sti til badestrand og baderampe.

Hove, ytre leirområde i Arendal kommune i Aust-Agder
Tilrettelagt for funksjonshemmede og det avholdes årlig idretts- og aktivitetsleir for fysisk funksjonshemmede.

Sørsvann og Merdøy, Gravene i Arendal kommune i Aust-Agder
Tilrettelagt for funksjonshemmede.

Prestøygard i Tvedestrand kommune i Aust-Agder
Asfalterte stier og toalett. Området er familievennlig og det mest benyttede landfaste området i Tvedestrand.

Øvrige områder i Aust-Agder
I henhold til naturbasen er følgende områder tilrettelagt for funksjonshemmede; Sandsnes og Borkedalsstemmen i Lillesand kommune, Hovden sør, Hegni i Bykle kommune, Hol og Langøya i Vegårshei kommune.

Fiskeplasser i Vest-Agder
Fiskeplasser i Otra og ved Gislefossen i Audna. Brukes til arrangement i regi av friluftsråd.

Helleviga friluftsområde i Søgne kommune i Vest-Agder.
Sikret friluftslivsområde. Det jobbes med å tilrettelegge området for friluftsliv for funksjonshemmede.

Baneheia i Kristiansand kommune i Vest-Agder.
Godt tilrettelagt turområde. Tilrettelagt for rullestolbrukere

Andre områder i Kristiansand kommune i Vest-Agder
Aukland fiskeplass ved Otra, Strandpromenaden og bystranda, handikapheis på Hartmanns brygge, elvebredden fra Tangen til Svarttjønn, inn i Baneheia, lysløypa og 2. Stampe, videre opp til Otra, Odderøya - tursti til kafeen i den nyrestaurerte vaktmesterboligen som drives av Odderøyas venner, toalett, Hamresanden – sti Fuglaøyna, parkering og badebrygge/rampe, toaletter, Bragdøya – adkomstbrygge og vei til gården. Toalett.

Turområder ved Mandal, i Vest-Agder.
Tilrettelagt for rullestolbrukere.

Furulunden-Risøbank friluftsområde, Mandal kommune i Vest-Agder.

Sammenhengende og mye brukt friområde/parkområde på ca. 1400 daa tett inntil Mandal sentrum. Sjøsanden, med 800 meter sandstrand er en del av området. Området har gode og lett tilgjengelig rekreasjonsmuligheter for alle typer bevegelseshemmede i variert natur. Omfattende veinett for rullestolbrukere. HWC, brygge med heis, baderampe, utsiktsplattinger og brygger for stangfiske fra land med adkomst for rullestolbrukere. Området brukes jevnlig av skoleklasser og barnehager. Kåret til årets friluftslivsområde i Vest-Agder og nasjonalt i 2001.

Badeplasser i Flekkefjord kommune, i Vest-Agder
Baderampe og toalett på Grønnes friområde og på Rauli friområde.

Hetlandsvatnet raste- og fiskeplass, Bjerkreim kommune i Rogaland.

Raste- og fiskeplass m/HWC tilrettelagt av kommunen.

Fiskeplass i Hå kommune i Rogaland
Fiskeplass.

Blikshavn fiskeplass, Karmøy kommune i Rogaland.

Fiskeplass.

Tiltak ved Frøylandsvatnet, Klepp kommune i Rogaland.

Fiskeplass, rullestoltilpassede bord, benker, grillsted, rasteplass og turvei rundt vannet.

Folkestier i Stavanger kommune i Rogaland
3 stier tilpasset rullestol i turområdene i byen.

Fiskeplass ved Håelva, Time kommune i Rogaland
Fiskeplass.

Turveger i Tysvær kommune i Rogaland
Turveger tilpasset rullestol.

Djupadalen friluftsområde, Haugesund kommune i Rogaland.

Friluftsområde med mange muligheter for friluftsaktiviteter hele året. Friluftsrådet har tilrettelagt med turvei, toaletter og skogsti med naturstiplakater. Det er satt ut benker og bord i området. Djupadalen er godt tilrettelagt for funksjonshemmede med turveg og HWC samt fiskebrygge i Eivindsvatn. Området ble kåret til årets friluftslivsområde i Rogaland i 2001.

Badeplass Skjoldastraumen, Tysvær kommune i Rogaland
Baderampe for rullestol i Skjoldastraumen i Tysvær kommune.

Strandområder, Karmøy kommune i Rogaland.

Tre-"fortau" som adkomst til strandområder i Åkrasanden og Sandvesanden.

"Keiserstien", ridesti til Holmaskjær, Odda kommune i Hordaland
Ridesti fra Odda opp på Folgefonna, organiserte rideturer der funksjonshemmede deltar. Arrangeres av turlag, kommune, fylke, støttet av Statskog med midler.

Grønnevika friluftsområde, Bergen kommune i Hordaland.

Friluftsområde omgitt av Det Norske Arboretet og området må ses på som en helhet. Muligheter for friluftsliv og spennende naturopplevelser i Arboretets forsjellige avdelinger som rose-, urte- og lynghage. Alt er knyttet sammen av velholdte grusveier og opplysningsskilt. I Urtehagen er det lov til å ta og lukte på plantene noe som har stor verdi for synshemmede. Badeplass med egen parkeringsplass for bevegelseshemmede og baderampe ut i sjøen. Området er svært mye brukt av mange. Området ble kåret til årets friluftslivsområde i Hordaland i 2001.

Storsanden raste-, bade- og fiskeplass. Gjemnes kommune i Møre og Romsdal.

Raste- og bade-/fiskeplass m/HWC ved Fosterlågen. Tilrettelagt av Statskog.

Aursjøvegen/Torbuvatnet fiskeplass m.m. Sunndal kommune i Møre og Romsdal.

Fiskeplass, sti, teltplass og HWC. Tilrettelagt av fjellstyret, støttet av Statskog.

Rjåneset friluftsområde, Ørsta kommune i Møre og Romsdal.

Område ved Rjåneset ferjekai. Gang-/rullestolsti langs stranden samt plattform for fiske i sjøen. Opparbeidet i samarbeid med Volda og Ørsta helsesportlag. Området ble kåret til årets friluftslivsområde i Møre og Romsdal i 2001.

Feragsdammen friluftsområde i Røros kommune i Sør-Trøndelag.

Friluftsområde m/rasteplasser, HWC (Tilrettelagt av Statskog, fjellstyret og kommunen.

Mølmannsdalen fiskeplass m.m. i Røros kommune i Sør-Trøndelag
Fiskeplass, brygge, sti og HWC i Mølmannsdalen/Nordre Dalstjønna. Tilrettelagt av Statskog og kommunen.

Båttjønndalen fiskeplass i Holtålen kommunen i Sør-Trøndelag.

Fiskeplass, brygge, HWC. Tilrettelagt av fjellstyret.

Sjulungen rullestolsti, Midtre Gauldal kommune i Sør-Trøndelag.

Rullestolsti, rasteplass m/HWC. Tilrettelagt av Statskog.

Ringvål/Lauglovatnet tursti, Trondheim kommune i Sør-Trøndelag.

"Sanatoriestien", tursti ved Lauglovatnet som fordrer ledsager.

Områder i Trondheimsregionen, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag.
Omfatter flere turstier, badeplasser, fiskeplasser/brygger, p-plasser, toaletter, rasteplasser
Tilrettelagt av Trondheimsregionens friluftsråd og kommunene for rullestolbrukere. Har erfaring med at det av økonomiske grunner er vanskelig å opprettholde god standard på tiltakene (drift/vedlikehold)

Områdene er bl.a.:
* **Hansbakkfjæra badeplass, Trondheim**
er godt tilrettelagt også for funksjonshemmede med parkeringsplass rett ved stranda.

*** Være badeplass, Trondheim**

Væresbukta og Væresholmen er nok Trondheims beste badeplass ved fjorden. Plassen er spesielt tilrettelagt for funksjonshemmede med gelender ut i vannet. Parkeringsplass.

*** Haukvatnet idretts- og friluftsanlegg, Trondheim**
et anlegg som tilrettelagt for sommer- og vinterbruk for funksjonshemmede med rullestolsti ca. 2,3 km., fiske- og badebrygge, fiskeplasser og badeplasser.

*** Nidelvkorridoren, Trondheim og Klæbu**
med fiskesti ved Tiller og fiskesti/-brygge ved Nedre Leirfoss tilrettelagt for funksjonshemmede, og tursti fra Nedre Leirfoss til Tempe. Tursti fra Tanem bru til Gjelliftja. Svean Friluftspark med turstinett opp til Hyttfossen.

*** Svorksjøen friluftsområde og badeplass, Melhus**
Badeplass/friluftsområde, parkering, toalett, fiskemuligheter og båtutleie. Godt tilrettelagt for rullestolbrukere. Området er kombinert med campingplass.

*** Friluftsområdene Horg Bygdatun, Melhus**
5 km. kultur og natursti og sti langs Gaulfossen hvor deler er lagt til rette for rullestolbrukere. Parkeringsplasser.

*** Grønneset Friluftsområde, Skaun**
Friluftsområde med variert natur med skogsområder og store grassletter. Aktivitetsområder, turstier og - veger, rullestolsti, bade/fiskebrygge, toalett, vann, P-plass. Kiosk åpen i helgene i sommersesongen (noe værforbehold). Muligheter for kanoleie ved åpen kiosk. Området ble kåret til årets friluftslivsområde i Sør-Trøndelag og fikk 2. premie i den nasjonale kåringen i 2001.

*** Lyngen/Svenskrommet Friluftsområde, Skaun**
Turområde ved Børsa med fiskesti/-brygge for rullestolbrukere og parkering.

*** Fiskesti ved Vigda, Skaun**
Fiskesti for rullestolbrukere med fiskebrygger og parkering i Buvika

*** Vikhammerløkka bade- og friluftsområde, Malvik.**
Flott bade- og solingsområde på Vihammer med p-plass og toaletter. På land er området tilrettelagt for rullestoler.

*** Stavsjøen friluftsområde, Malvik**
Stavsjøen ligger på Sveberg. Her er det p-plass toalett, gapahuk og rasteplass også tilrettelagt for rullestolbrukere. Herfra går stier/turveg og skiløyper inn i Malvikmarka. Lysløype til Jervskogen på ca. 8 km og 5 km løype på Jervskogen.

*** Homlavassdraget, Malvik**
med Homla Friluftsområde med tursti for rullestolbrukere, 2 fiskeplasser for rullestolbrukere og aktivitetsområde i Hommelvik. Tursti fra Hommelvik til Storfossen med flere rasteplasser. P-plasser i begge ender av stien.

*** Stasjonsfjæra Hommelvik, Malvik**
Området har en flott badestrand, stor parkeringsplass, stort solingsområde, bålplass med tilgjengelighet for rullestolbrukere og toalett.

Vassdølinhytta utleiehytte. Osen kommune i Sør-Trøndelag.

Utleiehytte tilrettelagt for rullestolbrukere. Eid av fjellstyret.

Elgvadet rasteplass, Stjørdal kommune i Nord-Trøndelag
Rasteplass m/HWC Tilrettelagt av Statskog og fjellstyret.

Sildra-Sonvatna sti, Stjørdal kommune i Nord-Trøndelag.
Adkomststi Sonvatna. Tilrettelagt av hytteeierforening, fjellstyre og Statskog.

Sottjønna raste-/fiskeplass, Frosta kommune i Nord-Trøndelag.
Raste-/fiskeplass m/HWC . Tilrettelagt av fjellstyret med støtte fra Statskog, og kommune/fylke.

Heståsdalen, rasteplass m.m., Levanger kommune i Nord-Trøndelag.
Rasteplass m/HWC, sti til jernvinneanlegg. Tilrettelagt av Statskog, fjellstyret og kommunen.

Frolfjellstuggu utleiehusvære. Levanger kommune i Nord-Trøndelag.
Utleiehusvære tilrettelagt for rullestolbrukere. Eid av Statskog.

Ålvatnet raste-/fiskeplass. Mosvik kommune i Nord-Trøndelag.
Raste-/fiskeplass m/HWC og båtbrygge. Tilrettelagt av Statskog og fjellstyret.

Røssvatnet rasteplass, Mosvik kommune i Nord-Trøndelag.
Rasteplass m/HWC. Fordrer ledsager. Tilrettelagt av Statskog og fjellstyret.

Liatjønna friluftsområde, Mosvik kommune i Nord-Trøndelag.
Friluftsområde med stier, gapahuker, grillplasser fiskebrygger, infotavler og toalett tilrettelagt for funksjonshemmede. Kåret til årets friluftslivsområde i Nord-Trøndelag i 2001.

Øyungen raste-/fiskeplass. Namdalseid kommune i Nord-Trøndelag.
Raste-/fiskeplass m/HWC. Tilrettelagt av Statskog og fjellstyret.

Høgfætten raste-/campingvognplass. Namdalseid kommune i Nord-Trøndelag
Raste-/campingvognplass m/HWC. Tilrettelagt av Statskog.

Øyenskavlstu` utleiehytte i Namdalseid kommune i Nord-Trøndelag.
Utleiehytte tilrettelagt for rullestolbrukere. Eid av fjellstyret.

Henningvatnet raste- og fiskeplass. Steinkjer kommune i Nord-Trøndelag
Raste- og fiskeplass m/båtbrygge og HWC. Tilrettelagt av Statskog og fjellstyret.

Bangsjøstua utleiehusvære. Steinkjer kommune i Nord-Trøndelag.
Utleiehusvære tilrettelagt for rullestolbrukere. Eid av Statskog.

Grønningsgrubba parkeringsplass. Snåsa kommune i Nord-Trøndelag.
P-plass m/HWC. Tilrettelagt av Statskog og fjellstyret.

Lurudalen rasteplass m.m. Snåsa kommune i Nord-Trøndelag.
Raste-/P-plass m/HWC i Lurudalen/Gressåmoen, bru over Luru, sti som fordrer ledsager. Tilrettelagt av Statskog og fjellstyret.

Tunnsjøelva rasteplass m.m. Namsskogan kommune i Nord-Trøndelag.
Raste- og fiskeplass m/rullestolsti og HWC. Tilrettelagt av Statskog og Vegvesenet.

Sandåmofossan. Rasteplasser og sti i Namsskogan kommune i Nord-Trøndelag.
Rasteplasser og sti langs elva. Tilrettelagt av fjellstyret.

Mellingen rasteplass. Namsskogan kommune i Nord-Trøndelag.
Rasteplass m/HWC. Tilrettelagt av friluftsnemnda.

Osvasstua utleiehusvære. Namsskogan kommune i Nord-Trøndelag.
Utleiehusvære tilrettelagt for rullestolbrukere. Eid av Statskog.

Solumsmoseteren utleiehusvære. Namsskogan kommune i Nord-Trøndelag.
Utleiehytte i Harran, tilrettelagt for rullestolbrukere. Eid av fjellstyret.

Fiskeplass ved Båtskarvatnet i Grane kommune i Nordland.
Fiskeplass med flytebrygge, sti og bord/benk for rullestolbrukere. Utedo som kan brukes av handikappede.

Fiskeplass ved Umskatjønna i Nordland
Fiskeplass med brygge, vei ned til tjønna, utedo og grillstue.

Årestuer ved Rauvatnet, Rana kommune i Nordland.
Ved Røde Kors hytta Rauvatnet i Rana er det satt opp årestuer nær elva so til en viss grad kan brukes av funksjonshemmede, men ikke tilrettelagt med sti for rullestol.

Raste- og badeplass ved Rauvatnet, Rana kommune i Nordland.
Raste- og badeplass som lett kan nås av handikappede.

Rasteplass ved Lomtjønna, Hemnes kommune i Nordland.
Rasteplass ved Lomtjønna, Stormyrbassenget med benker og utedo kan nåes av alle. Plassen er helt nær vatnet med mulighet til å kjøre fram.

Turvei m.m. ved Junkerdal Fjellsenter i Saltdal kommune i Nordland.

Turvei, fiskebrygge og rasteplass for bevegelseshemmede.

Rasteplassområder ved Innervatn i Saltdal kommune i Nordland.

Område med fiskebrygge (men ikke fisk i vannet!), rasteplasser utedo med rullestolrampe. Erfaring: populært rasteområde, men mangler data på bruksfrekvens av bevegelseshemmede.

Futelva elvepark, Bodø kommune i Nordland.

Attraktivt friluftsområde tilrettelagt for alle brukergrupper. Området er mye brukt av skoler og barnehager samt befolkningen i nærområdet og Bodøs befolkning for øvrig. Sti som slynger seg naturlig i landskap og stort sett er flat. Stidekke er kompakt grusdekke som føyer seg fint inn i naturmiljøet. Langs stien er det tilrettelagt med rasteplasser med benker og bord, bade/fiskebrygge, muligheter for å komme seg om bord i kano og toaletter tilpasset funksjonshemmede. Kåret til årets friluftslivsområde i Nordland i 2001.

Bodøelva elvepark i Bodø kommune i Nordland.
Fine stier, lett og fint turområde.

Turveier i Storjordområdet, Saltdal kommune i Nordland.

Turveier i Storjordområdet tilrettelagt for bevegelseshemmede. Turveiene er i jevnlig bruk av målgruppen. Det foregår organisert turer til Storjord fra forskjellige institusjoner o.l. God tilbakemelding fra brukerne Langs deler av turveinettet er det satt opp rekkverk og tau for synshemmede. Tiltaket er kun delvis gjennomført og til tvilsom nytte.

Fiskebrygge/båtbrygge ved Gjerdalsvatnet, Sørfold kommune i Nordland.

Fiskebrygge/båtbrygge tilrettelagt av Statskog i samarbeid med jeger- og fiskeforening.

Sandvika nærmiljøanlegg, Lenvik kommune i Troms.

500 meter lang tursti for rullestolbrukere som inngår som del av et større nærmiljøprosjekt som skal gi et allsidig variert aktivitetstilbud. Turstien er lokalisert i nærhet til boligområde og gjør området lett tilgjengelig for brukerne. Rasteplass ved enden av turstien.

Rasteplass ved Takvatnet i Troms
Rasteplass og båtutsettingsplass som er tilpasset rullestolbrukere. Flott plass, men lite brukt. Tilrettelagt av Statskog.

Rasteplass, Bjørnefjell i Troms
Rasteplass og fiskeplass. Flott plass, men uklart hvor mye den brukes. Tilrettelagt av Statskog.

Fiskeplass i Dividalen, Målselv kommune i Troms
Fiskeplass ved Høgskarhus i Dividalen. Plassen er lite brukt. Tilrettelagt av Målselv kommune.

Lysvatnet på Senja, Lenvik kommune i Troms.

Rasteplass og båtrampe som er tilpasset funksjonshemmede. Rampen kan også benyttes til fiskeplass. Antas å være lite brukt. Tilrettelagt av Indre Senja JFF, Lenvik kommune og Statskog.

Flytebrygge, Ekkerøy i Finmark
Flytebrygge i tilknytning til allmenningsskai, tilrettelagt for rullestolbrukere.

Tursti i Nordkapp kommune i Finmark
Tursti ved Skipsfjordvann tilrettelagt for handikappede

Fiskeplass, Karasjok kommune i Finnmark
Fiskeplass tilrettelagt for funksjonshemmede ved Iesjohka.

Uteområde ved Gakori skole, Alta kommune i Finnmark
Tilrettelegging av skolens uteområde for blind elev.

Fiskeplasser, Finnmark
I alt åtte fiskeplasser for handikappede, tilrettelagt av Karasjok kommune, Vestfinnmark JFF og Pasvikdalen JFF i 2001-2002.

Flytebrygge i Kåfjord i Finnmark
Flytebrygge for rullestolbrukere i Mathisvann.

2.3 Tilrettelegging i sikrede friluftslivsområder

I forespørsel til fylkesmennene ble det bedt spesielt om opplysninger om tilrettelegging og tiltak i henholdsvis offentlig sikrede friluftslivsområder og i nasjonalparker/andre verneområder. I tilbakemeldingene fra fylkesmennene er det imidlertid i svært liten grad presisert hvilke opplysninger som gjelder disse områdekategoriene. De generelle opplysningene ovenfor må imidlertid antas å omfatte en stor andel offentlig sikrede friluftslivsområder.

Områder i Aust-Agder
Fylkesmannen i Aust-Agder opplyser at til sammen 18 områder registrert i naturbasen har tilrettelegging for funksjonshemmede i større eller mindre grad.

Hellevika friluftsområde
Fylkesmannen i Vest-Agder opplyser at Midt-Agder friluftsråd i mange år har arbeidet med tilrettelegging av det sikrede området Hellevika friluftsområde for funksjonshemmede og har fått mye positiv respons på det.

2.4 Tilrettelegging i nasjonalparker/andre verneområder

I forespørsel til fylkesmennene ble det bedt spesielt om opplysninger om tilrettelegging og tiltak i nasjonalparker/andre verneområder. Kun fylkesmannen i Nordland har svart på dette spørsmålet.

Fylkesmannen i Nordland opplyser at en, med ett unntak, ikke har tilrettelagt for funksjonshemmede i områder vernet etter naturvernloven. Unntaket gjelder tillatelse til etablering av en fiskebrygge for funksjonshemmede i Fauskeidet naturreservat i Fauske kommune.

2.5. Generell informasjon om og erfaringer med tilrettelegging

2.5.1 Informasjon

Tilrettelegging i regi av fjellstyrene.
Fjellstyrene i Norge eier/disponerer en rekke hytter som er mulig å leie. Hyttene har ofte også mulighet for å leie båt. Norges fjellstyresamband har laget en oversikt over antall hytter og båter de

ulike fjellstyrene har og hvilke som er tilrettelagt for funksjonshemmede. Av totalt 330 hytter er 27 tilrettelagt for funksjonshemmede.

Tilrettelegging som en vet finnes, men ikke har oversikt over hvor og i hvilket omfang

- Skiløype egnet for blinde (Bogstad, Oslo)
- Skiløype egnet for pigging
- Turveier, turstier tilrettelagt for rullestol
- Naturstier for rullestolbrukere
- Baderamper for rullstolbrukere/bevegelseshemmede
- Fiskebrygger/fiskeplasser. Fylkesmannen i Oppland meddeler at en overveiende del av tilskuddene til friluftsliv for funksjonshemmede over MDs budsjett har gått til opparbeiding av fiskeplasser/brygger.
- Handikaptoalett i forbindelse med badeplasser
- Grusing rundt/ved bommer slik at rullestoler kommer forbi

2.5.2 Erfaringer

Statskog
Har den erfaring at der det er tilrettelagt for rullestolbrukere kommer dette også mange andre og mindre mobile grupper til gode, så som eldre og unge med småbarn på tur. Rasteplassbenk tilpasset rullestol har fått skryt fra eldre og par med barnevogn. Når det gjelder ulike kategorier tiltak synes parkeringsplasser og stier fram til raste- og opplevelsespunkter sammen med skifte-/toalettbygg å være av de mest brukte og prioriterte. Nettet av skogsbilveger og fjellveger med "vegkanttilretteleggin g" synes å være populært. Særlig tidlig på 90-tallet var det en periode hvor det ble anlagt et betydelig antall fiskebrygger tilrettelagt for rullestolbrukere. Vårt inntrykk er at denne gruppen brukere bare i begrenset grad har benyttet disse anleggene. Dels skyldes det kan hende at fiske fra de konstruerte lokaliteten ikke var særlig godt eller egna, dels at en rimeligvis ikke nødvendigvis blir en ihuga sportsfisker selv om en skulle bli avhangig av rullestol. Har fått tilbakemelding om at enkle stoppere som nedfelte stokker eller stabbesteiner foretrekkes framfor gjerder om fiske skal utøves.

Framover er det viktig å tenke naturtilpasning og unngå overdimensjonering. Også grunn til å være kritisk til bygging av tekniske anlegg som fordrer vedlikehold. Der det er mulig å tilgjengeliggjøre etablerte, vegnære/bryggenære utfartsmål på en nøktern og relativ enkel måte bør dette settes høyt på listen.

Fylkesmannen i Oppland
Viser til at etter et par uheldige tiltak i starten (f.eks. unødvendig store naturinngrep i strandsonen i forbindelse med tilrettelegging av adkomst/parkering) har tilretteleggingen av fiskeplasser/brygger blitt gjennomført tilfredsstillende. Fylkesmannen kjenner til at mange av fiskeplassene ble mye brukt av funksjonshemmede like etter at de var etablert, men kjenner ikke bruken av de enkelte plassene i dag. Har generelt inntrykk av at plassene er populære også for andre grupper enn funksjonshemmede, som f.eks. barnefamilier, eldre og andre som er interessert i enkel adkomst, uten at dette skjer til fortrengsel for de funksjonshemmede.

Erfaring med etablering av noen få rullestolstier langs elver og vann er at de tettstedsnære tiltakene har vært mest vellykkede. Disse har også kommet andre brukergrupper til gode. Tiltak utenom tettsteder i kommuner med få innbyggere har vist seg å være svært kostbare i forhold til antall brukere.

Norges Handikapforbund i Vestfold
I Vestfold har en erfart at tiltakene virker og brukes en del, men at det er vanskelig å dokumentere. Fremhever tiltak i Nøtterøy og Lardal som bra. Mener det er behov for flere tiltak.

Fylkesmannen i Vest-Agder
Det har vært jobbet bevisst med temaet tilgjengelighet for alle både planmessig og tilretteleggings-messig. Kommunene er likevel kommet ulik langt i sitt arbeid. Kristiansand kommune er kommet langt. Ellers har svært få en formulert målsetning om temaet i sine overordnede planer. De fleste vurderer likevel temaet når tiltak skal gjennomføres. Fylkesmannens påminning om temaet i plansaker fører til at temaet vurderes, men kvaliteten på arbeidet er sjelden god. I fylkesdelplan for idrett og friluftsliv er intensjonen om tilgjengelighet for alle nedfelt som et mål.

Fylkesmannen i Rogaland
Fylkesmannen viser til at fylkeslegen i 2000 fikk koordineringsansvar for pilotprosjektet Frisk i friluft som går på å tilrettelegge for økt fysisk aktivitet i kommunene, med særlig henblikk på fysisk inaktive i alle aldre. Innenfor denne prosjektrammen har det blitt utført kartlegging av tilgjengelighet for funksjonshemmede og tilrettelegging av turveger og fiskeplasser i 2 av de 5 deltakerkommunene. Prosjektet er fra 2002 inkludert i Sosial- og helsedirektoratets FYSAK-nettverk som koordineres av fylkeskommunene. Rogaland fylkeskommune har gjennom flere år samarbeidet med Fylkesrådet for funksjonshemmede og tildeler midler, bl.a. til tilrettelegging for friluftsliv i form av fiskeplasser, badeplasser og turveger. Har inntrykk av at man ved tilrettelegging for funksjonshemmede i første hånd tenker på tilgjengelighet for bevegelseshemmede/rullestolbrukere og dernest tiltak for synshemmede. Har inntrykk av at tilretteleggingen i all hovedsak dreier seg om turveger, fiske- og badeplasser.

Fylkesmannen i Nordland
Viser til at Nordland fylkeskommune jobber aktivt med ulike tiltak knyttet til friluftsliv og at de har et eget fylkesråd for funksjonshemmede. De jobber blant annet med ulike aktivitetsretta tiltak og herunder tilrettelegging for og gjennomføring av ulike friluftsaktiviteter.

3. Aktiviteter
Oversikten omfatter rene friluftslivsaktiviter, men også aktiviteter der friluftsliv er et tilbud i kombinasjon med for eksempel idrettsaktiviteter eller snøscootertur.

3.1 Generell omtale av aktiviteter i regi av de ulike friluftslivsorganisasjonene

Norges Speiderforbunds Speideraktiviteter. Oppfordrer til integrering av funksjonshemmede i speiderarbeidet. Har ingen oversikt, men vet at funksjonshemmede integreres i aktivitetene lokalt. På alle større leire er det som regel med en eller flere funksjonshemmede speidere.

Norges KFUK-speidere. Integrering på lokalt nivå. Større arrangement skal legges til rette for alle medlemmer, bl.a. landsleir 2002 med følgende tiltak: tolking for døve, fysisk tilrettelegging av leirplass, transporttilbud, subsidiert leirkontingent for hjelpere, diettmat. Egen rapport om gjennomføringen av tiltakene på landsleiren.

Norske 4Hs aktiviteter. Har ganske mange medlemmer med funksjonshemming som fungerer godt innen deres aktiviteter og arbeidsform, lokalt. De dårligst fungerende har med støttekontakter. Årlige leiropplegg tilpasses også funksjonshemmede.

Presisjonsorientering (PRE-O) arrangeres av klubber i Norges orienteringsforbund. Orienteringsaktivitet som passer både funksjonsfriske og funksjonshemmede. Man løser orienteringsproblemer uavhengig av tid. Ca. 20 terminfestede arrangement per år, med ca. 15-20 deltakere, ofte integrert i ordinære o-løp. Arrangerer også arrangørkurs, nybegynnerkurs, presentasjoner av opplegget for andre organisasjoner samt markedsføring på internett.

3.2 Aktiviteter i regi av funksjonshemmedes organisasjoner

Norges Blindeforbunds sommerleirer.

Norges Blindeforbund arrangerer hvert år 3 sommerleire (6-10 år, 10-14 år, og 14- år og oppover) for blinde og svaksynte barn og ungdom. Leirene inkluderer friluftslivsaktiviteter og arrangeres på Hurdalsenteret for blinde og svaksynte i Hurdal kommune i Akershus.

Diverse aktiviteter i regi av Handikapforeningen for aktive handikappede

Handikapforeningen for aktive handikappede arrangerer årlig følgende aktiviteter: Messe om friluftsliv for funksjonshemmede med instruksjoner og utprøvinger i Kjerra fossepark, Lardal kommune i Vestfold, 5-7 fisketurer til tilrettelagt fiskeplasser på Østlandet, Actionhelg med mange aktiviteter som terrengkjøretøyer, seilfly osv. på Starmoen, Elverum kommune i Hedmark, hytteturer med friluftsaktiviteter, vinteraktivitetshelg på Merket Ferie og kurssenter, Nord-Aurdal kommune i Oppland. Foreningen leier også ut Argo 6*6 Bigfoot (terrenggående amfibiekjøretøy) og skicart.

3.3 Oversikt over ulike aktiviteter i fylker og kommuner

Seminar for ansatte og turer for elever og ansatte ved tre spesialskoler i Oslo.

Seminar og turer med tema skog og vann. Arrangeres av Oslo og Omland Friluftsråd i samarbeid med Norges Handikapforbunds Osloavdeling. Målgruppen er multihandikappede barn på spesialskoler i Oslo. Tiltaket har fått positiv respons. Skolene har generelt både lite tilbud og liten kompetanse fra før av. Aktuelle oppfølgingspunkter er både flere turer, flere seminarer for ansatte og ideperm med utvalgte aktiviteter som passer for barn med ulike funksjonshemminger. Også aktuelt å lage oversikt over hvilke tilbud som finnes. Det er utarbeidet en rapport om tiltaket.
Tidspunkt: 2001(pilottur) og 2002

Skiskoler for barn, i Oslo.

Både fysisk og psykisk utviklingshemmede deltar fra tid til annen på Skiforeningens skiskoler for barn. Det settes da inn ekstra instruktørkapasitet. Foreningen har personer med erfaring.
En har generelt gode erfaringer med dette.

Turer for blinde i regi av DNT Oslo og Akershus.

DNT Oslo og Akershus har tidligere hatt turer for blinde.

Aktiviteter i regi av Buskerud fylkeskommune

Dagsturer, vinterleir (1 uke, pågått i 17 år) og sommerleir for psykisk utviklingshemmede med friluftslivsaktiviteter. God deltakelse og gode erfaringer. Også opplegg for mennesker med psykiske lidelser, gode erfaringer med å tilrettelegge friluftsliv for denne gruppen under forutsetning av at gruppen ikke er for stor og heterogen.

Kurs i friluftsliv for psykisk utviklingshemmede i Drammen kommune i Buskerud.

Friluftslivskurs for psykisk utviklingshemmede med ledsagere. Kursene inkluderer bl.a. fotokurs, plantekjennskap, dyreliv, kartforståelse. Sang, musikk og bevertning hører også med. Avsluttes med åpen tur for å få til integrering. Kursene arrangeres av Drammen og Oplands Turistforening for psykisk utviklingshemmede, med ledsagere, søsken og foresatte.
Tidspunkt: Årlig i 12 år, nå ca. 60 deltakere

Nærmiljøturer for psykiatriske dagpasienter i Drammen kommune i Buskerud.

Turer i nærmiljøet for psykiatriske dagpasienter. Turer med ulike tema. Turene arrangeres av Drammen og Oplands Turistforening (DOT). Erfaringene med turene er generelt svært gode, men ski- og akedag ble mislykket. Gruppen har alt for mange sperringer til at skidag/akedag kunne lykkes. Godt samarbeid med fylkeskommune, kommune. DOT har nylig vært i kontakt med Mental Helse som

har opprettet kontor i Drammen og har planer om å starte opp turgrupper for ukentlige turer. Et samarbeid med DOT om dette er aktuelt.

Lysbildekåserier for pasienter på psykiatriske institusjoner. Drammen kommune i Buskerud.

Lysbildekåserier for å inspirere til friluftsliv. Arrangert av Drammen og Oplands Turistforening

Kultur- og fritidstiltak, Nedre Eiker kommune i Buskerud
Stiftelsen "Grip dagen" er etablert for, på vegne av kommune, å organisere og gjennomføre kultur-og fritidstiltak for funksjonshemmede, med hovedvekt på personer med psykisk utviklingshemming. Stiftelsen har regelmessige friluftsaktiviteter med gruppa.

Friluftsgruppe for psykisk utviklingshemmede, Hol kommune i Buskerud
Dagtilbud til funksjonshemmede som har en friluftsgruppe som 1 gang per uke gir tilbud til 7 psykisk utviklingshemmede (18-65 år). Gjennomfører aktiviteter som turgåing, padling, bærplukking m.m. Har permanent leirsted med aktiviteter som mat på bål, vedsaging, aking orientering m.m. Arrangerer også lengre turer/utflukter, eks. stølsbesøk, tur til Langedrag. Populære tiltak som blir videreført.

Turer for folk med psykiske problemer, Nore og Uvdal kommune i Buskerud.

Turer til Smådøl (dalføre) for folk med psykiske problemer. Dårlig oppslutning.

Interkommunalt samarbeid om aktiviteter, Flesberg kommune m.fl. i Buskerud.

Interkommunalt samarbeid om aktiviteter for funksjonshemmede; forball, barnegruppe, svømming osv. God erfaring med samarbeid over kommunegrensene slik at små kommuner kan få til gode og flere tilbud.

Aktivitetsdag i Kjærra Fossepark, Vestfold.

Fiske, skyting, prøving av kjøretøy, kjøring med hester og hundespann m.m.
Åpent for alle, arrangeres av Handikapforeningen for aktive handikappede i samarbeid med Innlandskfiskenemnda i Skien og Lardal kommuner.
Tidspunkt: 26.-27. juli 2003.

Barne- og ungdomsleir i Arendal, Aust-Agder.
Leir på Hove leirsted i Arendal arrangert av idrettskretsene i Vest- Agder og Aust-Agder. Erfaringen er at dette er et svært populært tiltak.
Tidspunkt: årlig, friluftsliv for første gang i 2002

Turer i Kristiansand kommune, Vest-Agder
Det arrangeres turer i Otra elvepark, i Baneheia, i Hellevika og på kjærlighetstien på Flekkerøya.

Sommerleir i Stavanger kommune i Vest-Agder.

Sommerleir for barn arrangert av Stavanger turistforening i samarbeid med Stavanger kommune.
Erfaring: Adferdsproblemer gjorde det problematisk. Har sluttet med tiltaket.

Friluftslivsgruppe tilknyttet psykiatri i fritidsetaten i Kristiansand kommune i Vest-Agder.

En konsulent arbeider på dette feltet i kommunen.

Skiskole for barn i Stavanger kommune i Rogaland.

Skiskole for barn i regi av Stavanger turistforening. Skiskolen har/har hatt sporadisk deltagelse fra psykisk utviklingshemmede og personer med fysisk funksjonshemming.

Rideturer på "Keiserstien", Odda kommune i Hordaland.

Organiserte rideturer på "Keiserstien" fra Odda til Folgefonna. Turer der funksjonshemmede deltar. Arrangeres av turlag, kommune, fylke, støttet av Statskog med midler.

Høstdag ved Haukvatnet, i Trondheim kommune i Sør-Trøndelag.

Friluftsdag spesielt tilrettelagt for rullestolbrukere og andre med behov for fast dekke/asfaltert løype. Rundløype med ulike aktiviteter; natursti, ballaktiviteter, casting, skyting, spørrekonkurranse. Arrangør: Trondheimsregionens Friluftsråd m.fl. Erfaringer: Populært arrangement, gj.snitt 400 deltakere med mange typer funksjonshemminger.
Tidspunkt: årlig i 11 år.

Vinteraktivitetsdag i Vassfjellet, Klæbu kommune i Sør-Trøndelag.

Aktivitetsdag for rullestolbrukere med sittski, biski, skicart, lavvo. Arrangør: Norges Funksjonshemmedes Idrettsforbund, Sør-Trøndelag Idrettskrets

Friluftsdag på Grønneset friluftsområde i Skaun kommune i Sør-Trøndelag.

Åpent arrangement med gode forhold for rullestolbrukere. Arrangør: Idrettslag, musikkorps, kommunen. Erfaringer: Det er etter hvert flere funksjonshemmede som har deltatt
Tidspunkt: årlig.

Snøskuterturer for multihandikappede, i Melhus kommune i Sør-Trøndelag.

Rundtur med stopp med grilling på bål. Arrangør: Melhus kommune, grunneiere, private næringsdrivende og institusjoner. Erfaring: Nytt, responsen har vært stor.
Tidspunkt: 10 turer i 2003.

Namdalsfestivalen, Røyrvik kommune i Nord-Trøndelag

Aktivitetsfestival på Børgefjellsenteret for og med mennesker med psykiske lidelser hjemmehørende i Namdalsregionen. Er arrangert årlig siden 2000. Utgangspunktet for festivalen er å arrangere en lokal variant av de mer kjente festivalene på Geilo og Bjorli slik at det skulle bli lettere og billigere å delta.

4. Kurs og utdanning

4.1 Kompetansegivende studier

Studie ved Høgskolen i Agder, "Idrettsledelse for funksjonshemmede".

Studiet inkluderer undervisning i friluftsliv og tilrettelegging av enkelt friluftsliv for funksjonshemmede. 10 vekttalls studie med ca. 15 studenter.

Studie ved Høgskolen i Nord-Trøndelag. Friluftslivsstudie som inkluderer 2 vekttall med friluftsliv for funksjonshemmede.

Studieopplegg i samarbeid med Valnesfjord helsesportsenter.

Studieretning Naturbruk ved Kleiva videregående skole i Vesterålen

I faget Naturforvaltning og Friluftsliv på studieretning Naturbruk krever fagplanen at studentene skal gjennomføre et friluftsopplegg for en gruppe. På Kleiva videregående skole oppfylles denne delen av fagplanen ved at elevene planlegger og gjennomfører opplegg for elevene ved skolens avdeling for funksjonshemmede.

4.2 Kurs o.l.

4.2.1 Landsdekkende kurs

Kurs i presisjonsorientering (PRE-O) for Norges idrettsforbunds integreringskonsulenter i fylkene

Arrangør: Norges orienteringsforbund

4.2.2 Kurs i fylkene

Kurs om skiaktivitet for lærere m.fl., i Akershus fylke.

Kurs blir arrangert i april 2003 for lærere, idrettsledere, ansatte i kommunene og fritidskontakter. Kurset er nytt. Vil satse på slike kurs for både sommer og vinteraktiviteter.
Arrangør: **Akershus** idrettskrets, integreringskonsulenten

Uteaktivitetskurs for miljøarbeidere/fagarbeidere som jobber med funksjonshemmede og eldre, Trondheimsregionen, Sør-Trøndelag.

Kurs i regi av Trondheimsregionens Friluftsråd. Har gode erfaringer med at de får praktiske ideer til aktiviteter ute.

Dagskonferanse om planlegging av idretts- og friluftslivsanlegg for funksjonshemmede, i Trondheim, Sør-Trøndelag.

Kurs med befaring for offentlig ansatte og frivillige organisasjoner som arbeider med temaet, for å få praktisk veiledning i tilrettelegging for blinde og svaksynte. Kurset hadde 30 deltakere. Erfaring: Det ble gitt uttrykk for at det var mye å ta med seg videre.
Arrangør: Landslaget for park-, idretts- og friluftsanlegg i samarbeid med Trondheimsregionens Friluftsråd

Tidspunkt: 1999

FRIFRI – Forum for friluftsliv/fritidsaktiviteter og psykisk helsevern, i Nord-Trøndelag
Forum med medlemmer fra fylkeskommunen, sykehusene, Mental helse og kommunene som har som målsetting: Spre erfaring og kompetanse omkring friluftsliv som læringsarena – en metode overfor grupper med spesielle behov. I denne sammenheng arrangeres det kurs fortrinnsvis for kommunalt ansatte innenfor helse/oppvekt og kultur. Det har blitt dannet friluftsgrupper i flere kommuner dels som følge av dette.

5. Tilskuddsordninger

Sosial- og helsedirektoratet; "tilskudd til funksjonshemmedes organisasjoners likemannsarbeid".
Formålet med ordningen er å styrke organisasjonenes arbeid med å stimulere medlemmenes innsats overfor hverandre. Tilskudd kan gis til overføring av erfaringer med en type funksjonshemming til andre med samme funksjonshemming. Ordningen gjelder erfaringer generelt, og vil herunder kunne nyttes til å utveksle erfaringer når det gjelder friluftslivsutøvelse. Det foreligger ingen oversikt over i hvilken grad midler har gått til erfaringsoverføring knyttet til friluftslivsutøvelse.

Fylkeslegene/Fylkesmannens helseavdeling; "Velferds- og ferietiltak for funksjonshemmede", Statsbudsjettet kap. 673, post 75..
Midlene skal gå til velferdstiltak generelt, inkludert friluftslivstiltak. Det finnes per i dag ikke noen fullstendig oversikt over i hvilken grad midler eventuelt har gått/går til friluftslivstiltak. Fylkesmannen i Telemark har vedlagt oversikt over tildeling i 2002 som viser at det er fordelt kr. 112 000,- til 10 ulike friluftslivstiltak. Fylkesmannen i Oppland rapporterer at midler har gått til bl.a. ridning, kanopadling og annen båtaktivitet. Ordningen har også blitt brukt til å støtte innkjøp av utstyr som øker forutsetningene for å kunne delta i planlagte aktiviteter. Kun positive tilbakemeldinger. Fylkesmannen i Finnmark har også vedlagt oversikt over tildeling på denne posten for 2002.

Av ti fylkesmenn som har svart på forespørselen om oversikt over gjennomførte tiltak, er det kun tre som nevner denne tilskuddsordningen. Sannsynligvis har dette flere årsaker. Det kan antas at større oppmerksomhet om ordningen og om mulighetene for å bruke den til støtte til gjennomføring av friluftslivstiltak, kan øke andelen friluftslivstiltak.

Fylkeslegene/Fylkesmannens helseavdeling; "Nasjonal kreftplan, forebyggende tiltak, Statsbudsjettet kap. 0706.

Fylkesmannens helseavdeling i Telemark opplyser at midler fra denne posten kan gå til friluftslivstiltak.

Kulturdepartementet/fylkeskommunene; spillemidler til idretts- og friluftslivs- anlegg og tiltak.
Disse midlene er blitt og vil kunne nyttes til tilrettelegging og aktivitet for funksjonshemmede.

Helse og Rehabilitering, overskuddet fra TV-spillet EXTRA
Overskuddet fra TV-spillet EXTRA skal bidra til frivillige organisasjoners innsats for å bedre fysisk og psykisk helse i Norge. Alle frivillige, humanitære organisasjoner kan søke om midler til definerte prosjekter innen forebygging, rehabilitering og forsking, uavhengig av medlemskap i stiftelsen.

Miljøverndepartementet/Direktoratet for naturforvaltning/fylkesmennene;

- **sikring av områder for friluftsliv**
- **tilrettelegging og drift av områder for friluftsliv**
- **aktivitetstiltak i regi av friluftslivsorganisasjonene**.

Midlene kan gå til henholdsvis sikring ved kjøp eller servituttavtaler for områder til friluftsliv, til opparbeiding i områder som er sikret og til friluftslivsaktiviteter i regi av friluftslivsorganisasjonene eller andre organisasjoner. Det eksisterer ingen fullstendig oversikt over i hvilken grad disse midlene har gått til tilrettelegging eller aktivitetstiltak for funksjonshemmede. Kåringen av årets friluftslivsområde i 2001 der tema var tilrettelegging for funksjonshemmede, gir imidlertid en viss oversikt når det gjelder tilrettelegging for funksjonshemmede i sikrede områder.

6. Rapporter, planer o.l.

Funksjonshemmedes interesser i planleggingen.

NIBR-rapport 2002:19. Rapporten er en evaluering av programmet "Planlegging for alle" som er gjennomført i regi av MD.

Funksjonshemmedes interesser i planleggingen.

NIBR-notat 2000:109. Notatet beskriver en kartlegging av kommunal og fylkeskommunal praksis når det gjelder medvirkning og tilgjengelighet for funksjonshemmede.

Medvirkning for funksjonshemmede.

NIBR-notat 1999:111. Om deltakelse i planprosesser etter plan- og bygningsloven.

Sluttrapport, pilotprosjekt. Friluftsliv for barn og unge med funksjonshemming 2001-2002

Rapporten er utarbeidet av, og omhandler erfaringer Oslo og Omland Friluftsråd har med et prosjekt med friluftslivstilbud til barn og unge i Osloskolenes spesialskoler/-klasser. Det ble utarbeidet informasjonsmateriell, arrangert seminar for de ansatte og to turdager for hver av de tre skolene tilbudet gikk til. Totalt omfattet prosjektet 55 elever og 36 voksne. Prosjektet fikk mye positiv respons og ønsker om videreføring. Skolene har lite tilbud og lite kompetanse på dette området fra før.

Tilrettelegging for friluftsliv i Nord-Trøndelag. Evaluering av fysiske tilretteleggingstiltak.

Høgskolen i Nord-Trøndelag i rapport nr. 7, 2002, har evaluert 19 fysiske tilretteleggingstiltak. I rapportens kap. 5.2.1 gis en vurdering av i hvilken grad anlegget er tilpasset bevegelseshemmede. Her konkluderes med at halvparten av de vurderte anleggene er svært godt (3) eller godt (7) tilpasset bevegelseshemmede. Rapporten nevner utfordringer knyttet til tilretteleggingen som bl.a. ivaretakelse av natur- og landskapskvaliteter, økonomi og tekniske løsninger knyttet til bord, benker, gapahuker o.l.

Evaluering av tilrettelegging for friluftsliv i Nord-Trøndelag – utvalgte tilretteleggingsområder i kommunene Levanger og Verdal.

Høgskolen i Nord-Trøndelag har i Arbeidsnotat nr. 122, 2001 vurdert tilrettelegging for friluftsliv på 6 utvalgte lokaliteter i kommunene Verdal og Levanger. Om tilrettelegging for ulike målgrupper heter det bl.a.: "Resultatene viser at intensjonene om satsingen på svake grupper synes å være ivaretatt i disse utvalgte anleggene." Men det påpekes samtidig: "Ved nærmere undersøkelser viser det seg imidlertid at rullestolbrukere har problemer med atkomsten til flere av anleggene/deler av anleggene". Konkret nevnes følgende elementer som utgjør utfordringer: grov grus, bratthet, stoppkant for rullestol på fiskebrygge, vanskelig atkomst til båt fra brygge. Om ett konkret anlegg heter det: "Når en legger til at anlegget ved Tømmersjøen skal være et anlegg spesielt for rullestolbrukere, blir tilretteleggingen feilslått. Det som skulle gjøre rullestolbrukere selvhjulpen i naturen, fungere ikke etter målsettingen".

Friluftsliv for rullestolbrukere, Alta kommune i Finnmark
Plandokument utarbeidet at Statskog for Alta kommune i 1995. Gjennomgang av status og plan for tilrettelegging for friluftsliv for rullestolbrukere i Alta kommune. Med prioriterte tiltak innenfor fire kategorier; turstier, fiskeplasser, ombordstigningsbrygger, badebrygger.

7. Annet

Trondheimsregionens Friluftsråd bidrar med råd og informasjon om tiltak/tilrettelegging for funksjonshemmede til medlemskommunene i Friluftsrådet.

De større turistforeningene (innen DNT) har ved noen anledninger skaffet turledere/ledsagere til turer til DNTs hytter.

Årets friluftslivsområde er en kåring som gjennomføres i samarbeid mellom Direktoratet for naturforvaltning og Friluftsrådenes landsforbund. Hensikten med kåringen er i første rekke å rette fokus mot verdien av offentlig sikrede friluftslivsområder. Kåringen har vært gjennomført annethvert å siden 1995, men det ble ikke gjennomført noen kåring i 2003. I 2001 var tema for kåringen tilrettelegging for funksjonshemmede. Det ble kåret en nasjonal vinner som ble området Furulund – Risøbank i Mandal kommune i Vest-Agder. I tillegg ble det kåret fylkesvinnere i alle fylker utenom Hedmark, Oppland, Sogn og Fjordane og Finnmark. De foreslåtte områdene og vinnerområdene i fylkene er beskrevet i kap. 2.2.1.